

SOSYAL KONUT UYGULAMALARI VE SOSYAL DIŞLANMA (TOPLU KONUT İDARESİ YOKSUL KONUTLARI ÖRNEĞİ)*

Prof. Dr. Hayati BEŐİRLİ

Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
hayati.besirli@gmail.com

Prof. Dr. Mehmet Akif BAKIR

Gazi Üniversitesi, İstatistik Bölümü
mabakir@gazi.edu.tr

Dr. Mustafa KOÇANCI

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,
mustafa.kocanci@bile.gov.tr

Zümre ÖZDEMİR GÜLER

Gazi Üniversitesi, İstatistik Bölümü
zumreozdemir@gmail.com

Merve YALÇINKAYA GÜLLE

Gazi Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
myalcinkaya@gmail.com

Öz

Bu çalışma kapsamında yoksulluk ve sosyal dışlanma kavramlarından oluşan bir kavramsal çerçeve içinde “Yoksul Sosyal Konut” yararlanıcılarının maruz kaldığı sosyal dışlanmanın boyutları tartışılmaktadır.

Çalışma karma tipte bir araştırma modeline dayanmaktadır. Bu kapsamda TOKİ'nin yaptığı yoksul konutlarında yaşayan haneler üzerinde 13 farklı ilde 1225 yüz yüze görüşme, 69 derinlemesine mülakat ve 6 odak grup çalışması yapılmış ve bunun sonucunda toplanan veriler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Araştırma sonuçları yoksul sosyal konut yararlanıcılarının mekânsal, ekonomik, siyasal ve kültürel yönden sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları ve yaşadıkları süreçlerin herhangi bir sosyal içerme politikasıyla desteklenmediğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Sosyal Dışlanma, Yoksul Sosyal Konutlar, Yeni Çöküntü Mahalleleri

SOCIAL HOUSING AND SOCIAL EXCLUSION (EXAMPLE OF THE TOKİ'S SOCIAL HOUSING PROGRAM)

Abstract

In this study, a conceptual framework consisting of poverty and social exclusion, the concept of "Social Housing the Poor" dimensions of social exclusion suffered by beneficiaries are discussed.

The study is based on a research model of mixed type. In this context, 1225 face to face interviews, 69 in depth interviews and 6 focus groups, were performed in the premises of TOKİ's social housing programme, and the collected data is considered to study the issue

* Bu çalışmada TÜBİTAK tarafından desteklenen 113K079 Kodlu “Sosyal Konut Uygulamaları Ve Yoksulluğun Yönetimi Üzerine Ampirik Bir Çalışma” isimli proje dâhilinde elde edilen veri setinden faydalanılmıştır.

The outcome of study has indicated that the beneficiaries of-poor social housing have been suffered from social exclusion in respect to spatial, economic, political, and cultural and social exclusion. On the other hand, any social inclusion programs for the beneficiaries were not well implemented.

Keywords: Poverty, Social Exclusion, Social Housing for Poor, Neo Slums

I. Giriş

Bütün toplumları ilgilendiren büyük problemleri tanımlamaya yarayan çoğu kavram gibi sosyal dışlanma da sosyal, politik, kültürel, ekonomik etmenlerin çok boyutluluğu ve karmaşıklığı altında bütüncül ve herkesin uzlaştığı bir tanımının yapılmasını imkansız kılacak kadar farklı anlamlarla yüklenmiştir. Sosyal adalet, toplumsal eşitsizlik ve buna dair problemleri ele almaya yönelik sosyal politikalar geliştirme tartışmaları ile birlikte çoğunlukla yoksulluk, ayrımcılık, sınıf altı, marjinalite, yabancılaşma, mülksüzleşme, mahrumiyet, yerinden edilme gibi kavramlarla içiçe geçmiş; kavram birbiriyle çatışan farklı sosyal bilim paradigmaları ve politik ideolojilerin çatışma alanı haline gelmiştir (Silver, 1995).

Sosyal dışlanma operasyonel olarak kullanılan bir kavramdır ve sosyal dışlanma sadece bir duygulanım/ hissetme süreci değildir. Ölçülebilir bir olgu olarak sosyal dışlanma en başta ekonomik anlamda kendini göstermektedir. Bir işe girme/sahip olma kriterlerinden, o işte alınacak ücretlere kadar pek çok husus sosyal dışlanmayla ilgili olabilir. Öte yandan sosyal dışlanmanın en yoğun görüldüğü ikincil alan ise mekânsal ayrışmadır. Özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde ve Avrupa'da görülen gettolaşma ve slumlaşma örnekleri sosyal dışlanmanın mekânsal olarak gerçekleştiği yerlerdir. Yerel ve genel idare hizmetlerine erişim, erişim süresi, hizmet alım kalitesi gibi pek çok husustan mekânsal olarak tecrit edilmeye kadar yaşanan pek çok husus sosyal dışlanmanın mekânsal temellerini güçlendirmektedir.

Sosyal dışlanma” konusu incelendiğinde en çok tartışılan alan olarak karşımıza yoksulluk gelmektedir. Bu kapsamda çalışmanın konusunu yoksul sosyal konut yararlanıcılarının sosyal dışlanma boyutlarının ortaya çıkarılması oluşturmaktadır. Sosyal dışlanmanın ortaya konulması sağlıklı bir toplumsallaşma için oldukça önemli bir konudur. Bu nedenle çalışmanın amacı yoksul sosyal konut yararlanıcılarının yaşadığı sosyal dışlanma süreçlerini ortaya alarak konuyla ilgili politika geliştiren kurum ve kişilere kullanabilecekleri temel bilgileri sağlamaktır.

II. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma kavramı Fransa'da 1974'de refah devleti tarafından korunmayan fiziksel ve zihinsel engelliler, yaşlılar, uyuşturucu kullananlar, suçlular ve intihara meyilli olan kişiler gibi kesimleri kapsayan ve daha çok toplumun düzeninde kırılmalara yol açtığı düşünülen kesimleri tanımlamak üzere ortaya çıkmıştır. Ancak 1980'lerde yaygınlaşmaya başlayan globalleşme, iş piyasalarında ve kamu hizmetlerinde devlet kontrolünün azalması, özelleştirmeler, işsizliğin giderek artması gibi kapitalist sistemin yeniden yapılanması sırasında ortaya çıkan gelişmeler, daha önce topluma entegre olan büyük bir kesimin çok boyutlu problemler yaşamasına neden olmuş (Saith, 2001;3) ve sosyal dışlanma kavramı bu yeni problemleri içine alacak şekilde genişleyerek, 1990'larda Batı Avrupa'da yaygınlık kazanmıştır. Bu anlamda sosyal dışlanma kavramının popülerlik kazanması sosyal ve ekonomik krizlerle zayıflayan refah devletinin sonucu olarak görülebilecek toplumun sosyal entegrasyonunun zayıflamasına karşı verilen bir yanıt olarak görülebilir.

Sosyal dışlanmanın bazen yoksulluk yerine kullanıldığı da gözlemlenebilir. Oysa, yoksulluk ve sosyal dışlanma, hem boyut hem de içerik bakımından birbirinin yerine kullanılmaması gereken kavramlardır. Silver'a göre yoksulluk, tek boyutludur ve finansal ya da materyal kısıtlılığın ya da gelir yoksunluğuna işaret eder. Sosyal dışlanma ise, pek çok boyuta sahiptir. Bunlardan bazıları tam yurttaşlık hakkından mahrumiyet, ücret alamama ve gelir elde edememe, eğitim olanaklarındaki kısıtlılık ya da erişememe, barınak yoksunluğu (konuta sahip olamama) sağlık standartlarının altında yaşama ve bu alandaki hizmetlerden toplumun geneli gibi eşit düzeyde yararlanamama, kişilere verilen desteklere eşit düzeyde ulaşamama ve kamu provizyonlarına erişememe gibi alanlardır (Silver, 1994).

Bauman'ın ifadesiyle tüketim üzerinden yapılan ve kişinin alım gücüne bağlı olarak birey dışından kişiye yansıtılarak oluşturulan zihinsel ve sosyal iletişim sürekliliği ya da iletişimin kesilmesi durumudur. Dışlanma süreci iktidarın kurumları aracılığıyla sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarında gerçekleşir. Yoksullar bu süreçte örneğin sağlık güvenceleri olmadığı için sağlık sisteminden dışlanabilir ya da eğitim öğretim için gerekli olan kaynak ayırımını gerçekleştiremediklerinden eğitim öğretim yaşamları normalden daha bir kısa sürede bitebilir ya da yararlandığı belediye hizmetlerinin bedelini ödemediğinden bu hizmetleri kullanım hakkı elinden, yeniden bu hizmetleri almak için gelir kazanıncaya kadar alınabilir. Bauman'a göre bu anlamda sosyal dışlanmanın ortaya çıktığı nokta yine tüketim sürecinde bireyin yetersiz kaynakla donanmış olmasıdır (Bauman, 1999; 17- 28).

Sosyal dışlanma kavramı en genel anlamda, bireyin/grubun toplumla kurduğu ilişkinin kalitesizliğine işaret etmektedir (Bhalla ve Lapeyre: 2004:1). Ancak, sosyal dışlanma kavramı, çok sayıda yazar tarafından farklı tanımlanmıştır. Buna göre Haan, sosyal dışlanma kavramını “bireyin sosyal, siyasi ve yurttaşlık haklarından mahrumiyet veya toplumun sosyal, siyasi ve iktisadi faaliyetlerine katılamaması olarak yorumlanmaktadır. Pratikte ise sosyal dışlanma, “iş piyasalarından” dışlanma, maddi yoksunluk veya temel sosyal hakları kullanama olarak tanımlanmaktadır (Haan, 1998). Walker ve Walker, sosyal dışlanmayı “kişinin toplumla sosyal bütünleşmesini belirleyen sosyal, ekonomik, politik ve kültürel sistemden kısmen veya tamamen dışlayan dinamik bir süreç” olarak tanımlar (Walker ve Walker, 1997: 8; Çakır, 2002). Oppenheim (1998: 11- 12) ise sosyal dışlanmayı ekonomik, sosyal, politik, kültürel hayattan dışlanma ve yabancılaşma olarak ifade eder (Gijsbers ve Vrooman, 2007: 20).

Cooten’e göre, sosyal dışlanma süreçleri sadece emek piyasasında bulunma ya da bulunmamaya bağlı değildir. Bireyin işgücü piyasalarının dışında kalması,onun için sosyal dışlanma sürecinde olduğunu; ya da sahip olduğu işgücünün üretimde olması, onun sosyal dışlanmaya maruz kalmadığını göstermemektedir. Öte yandan, işgücü piyasasına katılamama durumunda sosyal bütünleşme, dayanışma ağları ile sağlanabilirken, alt sınıfların dışlanması sorunu, bu kişilerin hem işgücü pazarlarından dışlanması hem de sosyal olanın dışında tutulması anlamına gelir (Van Cooten, 1999: 63).Münc, sosyal dışlanmanın en önemli nedeninin, yoksulluk olduğunu vurgular, ancak bunun yanında eşitsiz konut hakkı, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanamamayı da sosyal dışlanmanın göstergeleri olarak vurgular (Münc, 2012: 377),

Kaya’ya göre (2010; 15) sosyal dışlanma kavramı aslında gelişmiş ülkeler dışında kullanılması tartışmalı olan bir kavramdır. Ancak diğer taraftan bakıldığında sosyal dışlanma sürecini Haan’dan aktararak bireyin sosyal, siyasi ve yurttaşlık haklarını kullanamaması ya da bu haklardan mahrum bırakılması ya da toplumsal zeminde meydana gelen siyasi ve ekonomik faaliyetlere katılamaması şeklinde ortaya çıkmakta ve genel anlamda işsizlik, maddi yoksunluk ve sosyal haklardan mahrum bulunma olarak tanımlanmaktadır (Kaya, 2010: 15- 16).

Bunun yanı sıra sosyal dışlanmanın tarihsel bir süreç içerisinde de geliştiğini sadece tüketim ve istihdam alanında bulunmadığı; etniklik, akrabalık, coğrafi aidiyetlik gibi çeşitli konularda da esas alınarak toplumun tarafından kullanılan dışlanma süreçlerinin geliştirildiği

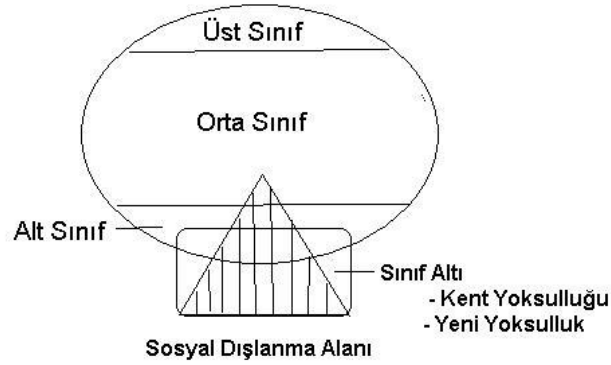
ifade edilebilir. Şahin'in aktardığına göre sosyal dışlanmanın nedenleri arasında: iş piyasasında yaşanan değişimler, iş gücünün niteliğine göre arz ve talep değişikliği, refah devletinde meydana gelen değişiklik, işte- evde ve mahallelerdeki sosyal ilişkilerde yaşanan değişiklikler, etnik- ulusal ve kültürel açıdan farklı olan grupların birbirleriyle ilişkileri, vatandaşlık haklarının yeniden tanımlanması, işsizlik ve güvencesiz işlerin artması (enformel sektörlerin yaygınlaşması), teknolojik yenilikler ve göç konuları bulunmaktadır (Şahin, 2010: 21).

Silver'a göre, sosyal dışlanmanın üç temel paradigması bulunmaktadır. Paradigmaların her biri sosyal dışlanma kavramının içini ayrı politik, ideolojik, felsefi ve teorik çerçevelere dayanarak doldurmaktadır. (Silver, 1994).

- a) Dayanışma paradigmasının kökeni Cumhuriyetçi politik düşüncede yatmakta ve özellikle Fransa'da görülmektedir. Durkheimci bir anlayışla, paylaşılan temel değerlerin varlığına vurgu yapılmakta, sosyal düzenin toplum tarafından paylaşılan bu değerlerle süreklilik sağlayacağı düşünülmekte ve asimilasyon yoluyla bireylerin topluma aktif katılımları beklenmektedir. Sosyal dışlanma bu anlamda sosyal harmoninin bozulmasını ifade etmektedir.
- b) Anglo- Amerikan liberal düşüncede temellenen uzmanlaşma paradigmasında ise toplum hak ve sorumluluklara sahip bireylerin toplamından oluşmakta, toplumsal yapı ekonomik ve sosyal alanlarda işbölümü ve değiş tokuşa dayanmaktadır. Sosyal dışlanma bireylerin kendi seçimleri sonucunda ya da ekonomik sosyal alanlar arasındaki geçişlilikte bir bozulma olduğu zaman ortaya çıkmaktadır.
- c) Kuzey Avrupa ve İngiltere'de etkili olan tekeli paradigması ise, Weber ve kısmen Marx'ın yaklaşımını takip ederek toplumu farklı grupların çıkarlarının çatıştığı bir alan olarak görmekte, sosyal dışlanmanın çeşitli kaynaklar üzerinde hak iddia eden dominat grupların dışarıdaki grupların çeşitli bariyerler ve kısıtlamalar ile kaynaklara ulaşmalarını engellediğinde ortaya çıktığını savunmaktadır.

İkinci büyük teorik yaklaşım sosyal dışlanmayı sosyal politika merkezli tanımlayan yaklaşımdır. Kavramın sosyal politika oluşturma temelinde tanımlanması Avrupa Komisyonu'nun ve birçok ulusal ve uluslararası kurum, sivil toplum örgütleri ve sosyal dışlanmayı araştıran projelerin ortak noktasıdır. Haan (1998) bu yaklaşımın karakteristik özelliklerini şöyle özetlemektedir. 1. Sosyal dışlanma sosyal entegrasyonun tersi olarak tanımlanmakta, topluma entegre olmak önemli görülmektedir. 2. Kavram, ekonomik, sosyal

ve ekonomik alandan yoksunluk/dışlanmaya işaret etmektedir. 3. Kaynak bölüşümü mekanizmaları analizlerinin ötesine geçilerek güç ilişkileri, temsil, kültür ve sosyal kimlik analizlere dahil edilmekte, sosyal dışlanma genellikle bir durumdan çok sürece işaret etmektedir. 4. Kurumlar, bireylerin etkileşimini sağlama ya da sınırlama konusunda önemli rol oynamaktadır (Pradhan, 2006;5). Bir diğer önemli yaklaşım toplumda belirli kişi, grup ya da kesimlerin bir ya da bir kaç alandan dışlanmaktayken diğerlerinde içerilmekte olduğu, bu anlamda total bir sosyal dışlanmadan bahsedilemeyeceğini ifade eden ve sosyal dışlanmanın farklı formlarını tartışan (Jackson, 1999; Sen, 2000; Young, 2000) sosyal dışlanma anlayışıdır. Örneğin Young (2000), sosyal dışlanma kavramının özellikle uyumsuz kimseleri, kültürel, etnik ya da ırksal olarak farklı olan göçmenleri, işsiz gençleri tanımlamak için kullanılan şemsiye bir kavram olduğunu ancak bu adaletsizlik ve eşitsizlik biçimlerinin politik dışlanma biçimlerini ifade ettiğini ve bu anlamda temel sosyal dışlanma biçiminin politik (politik haklardan, tartışmalara katılma ve politika oluşturma fırsatlarından dışlanan kesimlerle ilgili) olduğunu savlar. Son olarak sosyal dışlanmanın kültürel boyutuna vurgu yapan yaklaşım içinde sosyal dışlanmayı tanımlayan yazarlar, hegemonik kültürü tanımlayan grup ve kesimlerin bunun dışında kalan kesimleri çepere iterek ‘diğer’ kategorisini oluşturduğu belirterek, bilgi, değer, eğitim, sanat ve politika gibi alanlardan dışlanmışlığın diğer alanlardan dışlanmayı da desteklediği fikrindedirler (Bourdieu, ; Eller, 1998).

Şekil 1: Sosyal dışlanma etki alanı

Yukarıdaki şekilden de anlaşılacağı üzere sosyal dışlanma, aynı zamanda sınıfsal bir pozisyonlanmayla yakından ilgilidir (Koçancı, 2014: 85). Dolayısıyla Sosyal dışlanma alanı, sınıfsal konumlanma açısından yukarıda belirtildiği üzere, aynı yoksulluk kültüründe olduğu gibi, sadece gelir yoksulluğuna bağlı değildir ve gelir azlığı/ yokluğu ile açıklanamaz. Bu

anlamda gelir artışının sağlanmış olması, dışlanmışlığın sonlanması için yeterli olmamaktadır. Sosyal dışlanmanın sona ermesi sosyo-kültürel özelliklerin de değiştirilmesine bağlıdır. Toplumsal eşitsizliğin ve ayrışmanın artık 'normal' bir olgu haline gelmesi, yoksulluğun ve yoksulların kent merkezlerinden uzaklaştırılması, orta ve sınıflardan uzakta tecrit edilmesinin de normalleşmesi anlamına gelmektedir (Geniş, 2007) ve sosyal dışlanma aynı zamanda toplumsal sınıfları birbirine yabancılaştıran bir süreç olarak da görülmektedir.

Sosyal dışlanma alanına, alt sınıfın da bazı üyeleri dâhil değildir. Bunların büyük bir çoğunluğu, gelir azlığı temelinde alt sınıf göstergelerine sahip olan, ancak sosyo-kültürel kabul/davranış ve aidiyetler bakımından, toplumun genelinden ayrılmayanlardır. Sosyal dışlanma alanının belirtildiği şekilde görüleceği gibi, toplumsal tabakalaşmada yukarıya doğru çıkıldıkça, sosyal dışlanmanın etki alanı giderek daralmaktadır. Ancak yine de orta sınıflar içerisinde çok az bir kesim dışlanma sürecinden nasibini almaktadır. Yoksulluk kültürü gibi sosyal dışlanma süreçlerinde de gelir artışının iyileşmesi sosyal dışlanmadan kurtulmak için yeterli olmamaktadır. Giddens'ın ifade ettiği şekilde, yoksul fakat statü sahibi bir kişi, toplumda saygı görmeye devam ederken; zengin ancak sosyo-kültürel gösterge bakımından sınıf altı aidiyetleri olan biri, sosyal dışlanma süreçlerini yaşamaya devam etmektedir (Giddens, 2008: 348-339).

III. Metodoloji

Bu çalışma sosyal dışlanma mekânsal ayrışma kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışma nitel ve nicel araştırma desenlerinin birlikte kullanıldığı, karma tipte gerçekleştirilmiştir. Araştırma konusunun çok boyutlu olması nedeniyle, sadece soru formu aracılığıyla yapılacak bir bilgi toplama faaliyeti araştırma nesnesinin tüm yönlerini ortaya koymada yetersiz kalacağından karma araştırma deseni şeklinde tasarlanmıştır. Araştırmanın örneklem büyüklüğü %95 güven düzeyinde, $\pm$ %3 duyarlılık esas alındığında 943 olarak belirlenmiştir. Ancak çalışmanın farklı dinamikleri bir arada ölçmeyi amaçlayan bir soru kağıdı kullanımını gerektirmesi yapılmaması—nedeniyle gözlem biriminin araştırmaya dâhil olmayı baştan reddetmesi, görüşme esnasında vazgeçmesi ya da gözlem birimine hiç ulaşılabilmesi; yoksulluk gibi kişinin özel durumunu ilgilendiren ve katılımcıların rahatsız olabileceği bir konuda araştırmanın yürütülüyor olması gibi nedenler göz önüne alınarak cevapsızlık oranı %30 olarak belirlenmiştir. Belirlenen cevapsızlık oranı örneklem büyüklüğüne eklenmiş ve böylece toplam örneklem büyüklüğü 1225 kişi olarak belirlenmiştir

nitel veri toplama sürecinde de 69 derinlemesine mülakat ve 6 odak grup çalışması yapılarak nitel veriler elde edilmiştir.

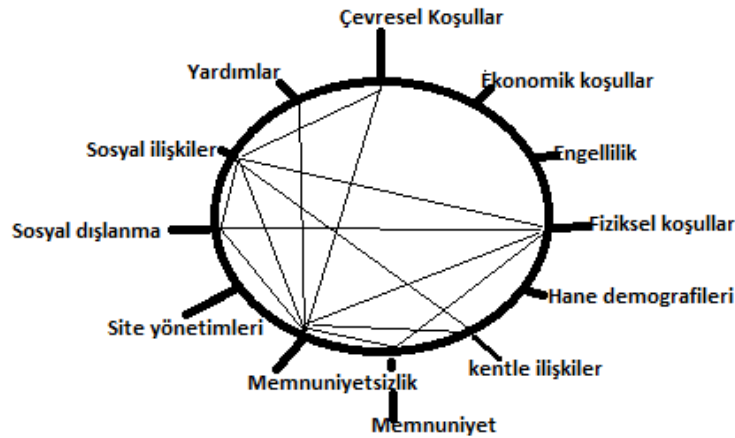
IV. Araştırmanın Bulgularının Değerlendirilmesi

Tablo 1: Sosyal konutlarda kalan insanlara etnik köken, milliyet gibi nedenlerden ötürü farklı gözle bakılma durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Evet	197	16,1	19,2	19,2
Hayır	830	67,8	80,8	100
Toplam	1027	83,9	100	
Cevap Yok	198	16,1		
Toplam	1225	100		

Konutlarda yaşayanların etnik köken, milliyet gibi nedenlere dayalı olarak kendilerine farklı gözle bakılıp bakılmadığına ilişkin soruya verilen yanıtlara göre (Tablo 1) katılımcıların %16,1'i bu kişiler arasında bir ötekileştirme, farklı gözle o kişilere bakma gibi bir durum olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşın katılımcıların %67,8'i ise konutlarda yaşayan kişiler arasında böyle bir farklılaşma olmadığını dile getirmiştir.

Nitel veriler ışığında sosyal dışlanma olgusuna bakıldığında dışlanmanın kodlarını oluşturan kelimeler bakımından benzerliği, buna göre ilişkili olduğu temalar Şekil 2'te görüldüğü gibi oluşmaktadır.

Şekil 2: Temaların ortaklaştığı kelimeler üzerinden benzerlikleri

Nitel verilere göre sosyal dışlanmanın fiziksel koşullar, sosyal ilişkiler ve memnuniyetsizlik ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ancak nicel verilerden farklı olarak, nitel çalışmalar sırasında görüşülen kişilerin neredeyse tamamı birbirlerine karşı ya da birilerine karşı etnik temelli olmayan, davranış örüntülerinin farklılığından kaynaklanan, tahammülsüzlük gösterildiği, bir arada bulunmak istememenin görüldüğünü belirtmişlerdir. İlk başta kişisel bir tercih gibi görünse de bu durum toplanan nitel veriler analiz edildiğinde aslında dışlanmanın kültürel ve sosyal farklılıklardan kaynaklandığı görülmüştür. Örneğin Ankara'dan Kamuran hanım (61 yaş):

“Biz kimselere Kürt'tür, Çingene'dir, Alevi'dir demeyiz. Bizim için hepsi Allah'ın kulu. Her kim ayrımcılık yaparsa Allah belasını versin...”

diye konuşmasını sürdürürken, hırsızlık ve çevrede suçun artmasıyla ilgili olarak:

“ Bu .....'ları boş kalan evlere yerleştirmeye devam edeceklermiş. 250 tane boş ev kalmış. Onlar da gelince burada yaşanmaz. Hırsızlık onlarda, uğursuzluk onlarda, uyuşturucu onlarda, kavga dövüş onlarda...” değerlendirmesinde bulunmuştur.

Dolayısıyla ankette sorulan sorunun bazı durumlarda, bazı gözlem birimleri tarafından tam olarak anlaşılmadığı düşünülse bile, bazen dışlanma süreçlerinin açıktan söylenemediği de göz önüne alınmalıdır.

Tablo 2: Dışlanmanın nedenleri

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kültür farklılıkları	235	19,1	22	22
Gayri ahlaki davranışlar	74	6	6,9	28
Ortak yaşam kurallarına uyulmaması	35	11	12,6	41,5
Haksız yere hak sahibi olunması	49	4	4,6	46,2
Böyle bir durum yok	575	46,9	53,8	100
Toplam	1068	87,2	100	
Cevap yok	157	12,8		
Toplam	1225	100		

Araştırmaya katılanlara dışlanmanın nedenleri sorulduğunda katılımcıların %19,1'i kültür farklılıkları nedeniyle dışlanma olduğunu düşünürken, %11'i ortak yaşamın gerektirdiği kurallara uyulmaması nedeniyle dışlanmanın yaşandığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcıların %6'sı gayri ahlaki davranışlar nedeniyle, %4'ü ise konutlarda hak sahibi olmaması gereken ekonomik olarak zengin kişilerin hak sahibi olarak dışlandığını söylemiştir. Tablo 2 incelendiğinde, ise en çarpıcı verinin dışlanmanın olmadığını söyleyenlerin oranı olduğu görülebilir. Buna göre katılımcıların %46,9'u bir dışlanmanın olmadığını söylemektedir. Ancak dışlanma gibi sosyal süreçlerin tanımlanabilmesi herkes

tarafından aynı düzey ve şekilde algılanması tamamen olanaklı olmadığından başka göstergeler üzerinden dışlanma olgusuna ulaşılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

Sosyal dışlanmaya maruz kalma, kamu hizmetlerinden toplumun genel dayanışma ilişkilerine dahil olmaya kadar pek çok alandan kişinin ya da grubun ötelenmesi/bu hizmetlerden yararlanamaması ve sosyal ağlara katılamaması anlamına gelmektedir.

Bu açıdan bakıldığında birey ya da dışlanmaya maruz kalmış grup kendi sosyal ağını oluşturmak durumunda olduğu ve güvenlik/güvende hissetme üzerinden bu yeni sosyal dayanışma grubunu şekillendirmesi beklenir bir durumdur.

Tablo 3: Konutlarda kendini güven içinde hissetme durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Evet, burada güvenlik tedbirleri var kendimi güvende hissediyorum.	174	14,2	14,3	14,3
Burada güvenlik tedbirleri yok ancak kendimi güvende hissediyorum.	344	28,1	28,2	42,5
Güvenlik tedbirleri yok ve ben kendimi güvende hissetmiyorum.	610	49,8	50	92,4
Burada güvenlik tedbirleri var ama yine de kendimi güvende hissetmiyorum.	70	5,7	5,7	98,1
Fikrim Yok	23	1,8	1,9	100
Toplam	1221	99,7	100	
Cevap Yok	4	0,3		
Toplam	1225	100		

Araştırmaya katılanların %55,5'i sosyal konut alanlarında kendilerini güvende hissetmediklerini söylerken, konut alanlarında güvenlik tedbirlerinin alındığını söyleyenlerin oranı %19,9'dur.

Yapılan saha ziyaretlerinde konut alanlarındaki güvenlik sorununa ilişkin alınan tedbirlerin başında öncelikli olarak site çevresinin tel ya da çitle kapatıldığı gözlemlenmiştir. Bir başka güvenlik tedbiri ise apartman girişlerine kamera konulmasıdır. Bu ziyaretlerin hiç birinde sitelerde güvenlik görevlisi görülmemiştir. Yapılan görüşmelerde güvenlik endişesinin özellikle tek başına çocuklarıyla yaşayan kadınlarda ve engelli ailelerde daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Ancak güvenlik kaygıları sadece hırsızlık, cinayet, taciz, tecavüz gibi konulardan ibaret olmayıp, bu endişelere hayvan saldırıları da dâhildir.

“Patateslerimizi dışarı koyuyoruz çalıyorlar. Ben çuval ile patates alamıyorum. Klozet takımlarıma kadar çaldılar. Ayakkabı, çamaşır çorap çamaşırlıkta ne bulurlarsa. O ...'lar var ya akşam oldu mu çıkıyorlar taraşa. İki iki dört yani. Keşke devletimiz bizi ...'ların içine koymaydı yani. Tamam yeşil kartlıyız. Hepimiz dar gelirliyiz ama

onlarla mücadele içinde yaşamak çok zor. En alt katımızda var onlar da zaten çeşit çeşit bayanlarla geliyorlar. Kafasına göre bir bakıyorsun bayan sarışın bir bakıyorsun esmer. Arabalar değişik geliyorlar. Bana zararı yok ama dediğim gibi güvenlik açısından iyi değil”

Konya'dan Aysel Hanım (39 yaş), konut alanlarında hırsızlık olaylarının çok olduğunu söyleyen katılımcılardan biri olarak bunun nedenini sosyal konutlarda farklı etnikliklere ait insanların bir arada tutulmasına bağlamaktadır.

Ancak güvenlik problemi bu kadarla sınırlı değildir. Sakarya güvenlik sorununun en üst düzeyde yaşandığı konut yerleşkelerinden biridir. Yunus Bey (48 yaş):

“Bir kerede kapının önündeyiz çocuğun biri almış silahı diğer çocuğa tutuyor. Biz sizin mahallenize gelemeyeceksek siz de bu mahalleye gelemesiniz diyor. Herhalde 1+1'lerden diğer çocuk sonra dedim ki indir silahı bizim çocuklar korkuyor. Nesini anlatacağım başka. 1+1'lerle ilişkim yok. Ama üç aşağı beş yukarı onlarında şikâyetçi oldukları söyleniyor. Orası da karışık. Ama bu kadar değil. Çünkü orada azınlıklar. Azınlıkta oldukları için belli bir süreden sonra uyum sağlamak zorunda kalıyorlar. Ama burada onlar çoğunlukta oldukları için böyle. Şu apartmanın içine bak. Çer çöp. Bir senelik gibi mi görünüyor bu apartman. Mesela en alt katta ki halısını yıkadı. Bodrum olduğu gibi su doldu. Duvarları sırlıslam. Yarın bir gün temellerinden çürümeye başlayacak. Lambaları söküyorlar. Üst kattaki camı kırmışlar. Kendi kattakilerine buradakini takıyorlar. Kendi kırıklarını buraya takıyorlar. Dingonun ahır burası. Buranın nesini kabul edeceksin. İsterse burası saray olsun. Hadi adi olan mallarını da sonra zaman içinde yaparız. Her yerde olur böyle şeyler dersin. Ama bunları nasıl telafi edeceksin”

Antalya'dan Fevzi Bey (49 yaş) konut alanlarında güvensizliğin en önemli kaynaklarından biri olan konut alanlarındaki uyuşturucu kullanımından şu şekilde bahsetmektedir:

“Ben geldiğime buraya bin kere pişmanım. Ama evden değil insanlardan. Bir eşim var bir de oğlan çocuğum. O da ne yapsın boş geziyor. Ne yapacak. 10-12 gün işe girdi servisçilik yaptı olmadı. 19 yaşında burada esrar içene takılıyor, Eroin içene takılıyor. Zor terbiye ettik yine çıktı. Benim çocuğum bile burada ahlaksız kadınlar var ahlaksız erkekler var. Hepsi de burada. Uyuşturucu kullanmayan genç yok. Kızlar da var içinde. Polise diyorum özellikle 4 tanesinin ismini veriyorum gelip yoklamıyorlar”.

Konya'dan Melahat Hanım (61 yaş) ise konutlarındaki güvenlik durumunu şu şekilde özetlemektedir:

“...Ben buradan çıkartılırsam burayı yakar da giderim diyor adam. En ufacık çocukların elinde bıçak. E buraya nasıl güvenli denir? İmkânım olsa ben mümkün değil burada durmam, Burada adam gelmiş marketin önünde hap satıyor. Biz müdahale ediyoruz. Toplaşıyoruz yirmi kişi otuz kişi arkadaşları sokmuyoruz buraya. Burada suç oranı çok yüksekti geçen sene gazeteleri okuduysanız. Ezgin, sezgin gönderirsen buraya artar.

Tablo 4: Farklılıkların dışlanması ve güven içinde hissetme durumu

Konutlarda kendinizi ve ailenizi güven içinde hissediyor musunuz?						
Sosyal Konutlarda kalan insanlar arasında etnik köken, milliyet gibi nedenlerden ötürü o kişilere farklı gözle bakılıyor mu?	Evet, burada güvenlik tedbirleri var kendimi güvende hissediyorum	Burada güvenlik tedbirleri yok ancak kendimi güvende hissediyorum	Güvenlik tedbirleri yok ve ben kendimi güvende hissetmiyorum	Burada güvenlik tedbirleri var ama yine de kendimi güvende hissetmiyorum	Fikrim yok	Toplam
Evet	6,1	13,2	67,5	7,1	61	
Hayır	17,4	33,4	42,2	6	1	100
Toplam	15,2	29,5	47,1	6,2	2	100

Ki- kare p- değeri= 0,00

Yoksul sosyal konutlarında yaşayan ve bu konutlarda yaşaması nedeniyle insanlar arasında “etnik köken, milliyet, inanç gibi nedenlerden ötürü bu durumda olan kişilere farklı gözle bakılıyor mu?” şeklinde sorulan soruya verilen yanıtlarla “konutlara kendinizi ve ailenizi güven içinde hissediyor musunuz?” soruları ki-kare testine tabi tutulup incelendiğinde p-değerinin $< 0,05$ olduğu görülmüştür. Buna göre dışlanma ile konut yaşantısında güvende hissetme arasında anlamlı ilişki olduğu istatistiksel olarak da söylenebilir. Buna göre ayrımcılık olduğunu belirtenlerin %67,5’i konutlarda güvenlik tedbirlerinin olmadığını ve kendilerini güvende hissetmediklerini belirtmişlerdir. Öte yandan konutlarda bir ayrımcılığın/ ötekileştirmenin olmadığını söyleyenlerin %42,2’si de kendilerini konutlarda güvende hissetmemektedir.

Öte yandan konut alanlarında güvenlik tedbirleri önemli bir ara değişkendir. Buna göre ayrımcılık/ ötekileştirme yapılıyor diyenlerden güvenlik tedbirleri sağlanmış konut alanlarında yaşayanların %6,1’i kendilerini güvende hissederken, ayrımcılık yok diyenlerin %17,4’ü kendilerini bu konut alanlarında güvende hissetmektedir.

Tablo 5’den görüleceği üzere konutlardakilerin dışlanmasıyla kendini güvende hissetme arasında, $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 5: Kendini Dışlanmış Hissetme ve Güven İçinde Hissetme

Konutlarda kendinizi ve ailenizi güvende hissediyor musunuz?						
Kendimi toplumdan dışlanmış hissedirim	Evet, burada güvenlik tedbirleri var kendimi güvende hissediyorum	Burada güvenlik tedbirleri yok ancak kendimi güvende hissediyorum	Güvenlik tedbirleri yok ve ben kendimi güvende hissetmiyorum	Burada güvenlik tedbirleri var ama yine de kendimi güvende hissetmiyorum	Fikrim yok	Toplam

	hissediyorum			hissetmiyorum		
Kesinlikle katılmıyorum	18	30,1	48,1	1,4	2,3	100
Katılmıyorum	11,7	31,4	47,6	6,2	3	100
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	6	37,8	47,6	8,5	0	100
Katılıyorum	15,6	18,5	54,8	10,4	0,7	100
Kesinlikle katılıyorum	16	23	59	2	0	100
Toplam	14,4	27,9	50,3	5,6	1,8	100

Ki- kare p- değeri= 0,00

Kendimi toplumdan dışlanmış hissedirim ifadesine “Katılıyorum” yanıt verenlerin %54,8 güvenlik tedbirlerinin olmadığını ve kendilerini güvende hissetmediklerini, %10,4’ü ise güvenlik tedbirleri olmasına karşın kendilerini güvende hissetmediklerini ifade etmiştir. Dışlanmışlık hissini “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıt verenlerin %59’u güvenlik tedbirlerinin olmadığını ve kendilerini güvende hissetmediklerini, %2’si ise güvenlik tedbirlerinin alındığını ancak kendilerini güvende hissetmediklerini belirtmişlerdir.

Konuyla ilgili olarak Konya’dan Meral Hanım (34 yaş) dışlanmışlık ve ötekileştirmeye ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

“...Bu projenin kendisi yaftalama gibi bir şey zaten. Şehirde kalsalardı kendi sosyal hayatlarına devam edeceklerdi. Sosyal yaşantı kolay oluşturulamıyormuş. Ben burada anladım. Ama buradaki vatandaşlar için buraya gelmek devrim gibi bir şey. Eski hayatlarını bırakıp buraya gelmek devrim gibi birşey. Resmen bu anlama geliyor kolay değil. Geçişlerin daha yumuşak olması gerekiyordu. Bu konuda aslında strateji oluşturacak kurumların bir şeyler yapması lazımdı. Biz naçizane sadece sorunları söyleyebiliyoruz.”

Sosyal dışlanma probleminin ayaklarından biri de siyasal görüş ve düşünceler nedeniyle bazı kesimlerin toplum tarafından izole edilmesidir. Bu durum, özellikle yerellik, bir başka ifadeyle ortak kültürün/ yaşantının dışından olup olmamakla son derece yakın ilgilidir.

Tablo 6: Geline yer ve dışlanma

	Yaşadığımız konutlar nedeniyle siyasi görüşünüz yüzünden dışlanma, etiketlenme ve hor görülme yaşıyor mu?			
	Evet, oldu	Hayır, olmadı	Fikrim yok	Toplam
Buraya nereden geldiniz?				
Bu şehrin merkezinden	15,5	79,2	5,3	100
Bu şehrin bir köyünden	13,7	81,1	5,3	100
Başka bir şehrin merkezinden	0	84	16	100
Başka bir şehrin köyünden	45,5	45,5	9,1	100
Toplam	15,3	79,2	5,5	100

Ki- kare p- değeri= 0,07

Tablo 6’da sosyal konut alanına nereden geldiği ile yaşanan konutlarda siyasi görüşleri nedeniyle dışlanma sorusuna verilen yanıtlar çaprazlandığında p değerinin 0,05’ten küçük olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu ifade edilebilir.

Konut alanına aynı şehrin bir başka yerinden gelenlerin %15,5’i burada siyasi görüşlerinden dolayı dışlandığını belirtmiştir. Bu şehrin bir köyünden gelip konut alanına yerleşenlerin %13,7’si siyasi görüşü nedeniyle dışlandığını belirtmiştir. Araştırmaya katılanlar arasında bir başka şehrin merkezinden gelen gözlem birimleri bulunmazken, bu kategoride olanlardan %84’ü siyasi görüşleri nedeniyle bir dışlanma yaşamadıklarını bildirmiştir. Ancak sosyal konut alanına bir başka şehrin köyünden gelip oturmaya başlayan konut yararlanıcılarından %45,5’i siyasi görüşleri nedeniyle dışlandıklarını belirtmektedir. Bu kategoride olanların diğer bir %45,5’lik kesimi ise böyle bir dışlanmanın olmadığını belirtmiştir. Başka bir şehrin bir köyünden gelip konut alanlarına oturanların %81,1’i; bu şehrin merkezinden gelenlerin ise %79,2’sinin herhangi bir dışlanmaya maruz kalmadıklarını yapılan çapraz tablodan anlaşılmaktadır.

Eskişehir’deki konutlar hakkında SYDV de çalışan bir görevli personel, konutların dışlanma sürecini, kentin sosyal konutlara nasıl baktığını şu sözlerle anlatmaktadır:

“Şehirde hep bir fısıltı gazetesi olur. Şehirde oturan vatandaşlarda şöyle bir intiba uyandırmış. Roman uyruklu insanlar kalıyor, uyuşturucu, alkol kullanan insanlar kalıyor. Yasa dışı, kanun dışı işler yapılıyor. Ahlaksızlık yapılıyor. Böyle bir imaj oluşmuş durumda. Bu tek tek bakıldığında yanlış değil ama şöyle bakmak lazım 928 konut var burada şehir merkezinde herhangi bir 928 konutu alsanız buradan daha iyi değildir. Burada fuhuş da yapılıyor olabilir bizim kulağımıza geliyor, uyuşturucu kullananlar da var polisin takibinde olduğunu biliyoruz ama 928 tane konut var. 928 tane hane var yani ben burayla ilişkilendirmiyorum. Ama vatandaşların sosyo-ekonomik durumuna göre bir yerde toplanmaları ne kadar doğru bilemiyorum o yanlış ama kimse de bunu dillendirmiyor. Burada sanki toplumun yitirilmiş kesimlerini gettolaştırmak için toplanıp atılmış gibi bir intiba var vatandaşlar da ama böyle bir şey yok. Yapılan şey şu yoksul vatandaşlara konut yapılınsın diye yapılıyor ama bu insanlar toplanınca gerçekten sorunlar çıkıyor ortaya. Bu da bir nevi getto anlamına geliyor. Şu anda öyle zaten... Burası eskiden tam sınırdı. Biz tam sınırdayız. Buraya Tepebaşı karakolu bakıyordu diğer tarafa jandarma bakıyordu. Buradaki güvenlik sorunları sebebiyle bütün bölgeyi Tepebaşı Karakolunun bölgesine aldılar. Bu gerçekten bir getto uygulaması gibi duruyor baktığınızda ama bu sorun tabii bunun yerine şöyle bir şey yapılabilirdi. Yoksul vatandaşlar daha serpiştirilmiş, daha planlı bir uydu kentte vatandaşların gelirine göre göre 3+1, 2+1’deki vatandaşlarla birlikte oturtulabilirdi”

Yoksulluk bir durum olarak ekonomik koşullar tarafından belirlendiği kadar sosyal ve kültürel özelliklerce de kodlanmış bir durumdur. Mevcut sosyal konut uygulamalarındaki gibi çok sayıda yoksulun aynı yere toplanması, o mahallenin/ kent bölümünün ya da yerleşkenin “yeni çöküntü alanı” oluşturması anlamına gelse de bu alanlardaki yoksulluğun sosyal kültürel boyutlarının etkileri, yoksulluğu davranışsal olarak etkilemektedir.

Tablo 7: Geline yer ve kendini dışlanmış hissetme

Buraya nereden geldiniz?	Kendimi toplumdan dışlanmış hissederim.					
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Bu şehrin merkezinden	28,2	34,5	7,2	21,8	8,3	100
Bu şehrin bir köyünden	30,5	31,6	2,1	26,3	9,5	100
Başka bir şehrin merkezinden	54,2	20,8	8,3	8,3	8,3	100
Başka bir şehrin köyünden	9,1	0	0	81,8	9,1	100
Toplam	28,7	33,6	6,8	22,5	8,4	100

Ki- kare p- değeri= 0,00

Sosyal konut alanına nereden geldiği sorusuyla dışlanmışlık görüşüne ait çapraz tablo incelendiğinde ki kare değerinin 0,05'ten küçük olduğu görülür. Buradan, sosyal konut alanına gelinen yerleşkeler ile dışlanmışlık hissi arasında ilişki olduğu ifade edilebilir.

Bu şehrin merkezinden ayrılarak konutlara gelenlerin %28,2'si “kendimi toplumdan dışlanmış hissederim” Sorusuna kesinlikle katılmıyorum, %34,5'i katılmıyorum, %7,2'si kararsız, %21,8'i katıldığını, %8,3'ü ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Konut alanına bu şehrin bir köyünden gelenlerin %30,5'i “kendimi toplumdan dışlanmış hissederim” görüşüne kesinlikle katılmadığını, %31,6'sı katılmadığını, %2,1'i kararsız olduğunu, %26,3'ü katıldığını, %8,3'ü ise kesinlikle katılmadıklarını belirtmiştir. Başka bir şehrin merkezinden gelerek konutlara yerleşenlerin %54,2'si bu görüşe kesinlikle katılmazken, %20,8'i katılmadığını, %8,3'ü kararsız olduğunu diğer iki %8,3' lük kesim ise “katılmadığını” ve “kesinlikle katılmadığını” belirtmiştir. Bu oran başka bir şehrin bir köyünden gelerek “kendimi toplumdan dışlanmış hissederim” düşüncesine “kesinlikle katılmıyorum” yanıtı verenlerin oranı %9,1'dir. “Katılıyorum” diyenler %81,8, “kesinlikle katılıyorum” diyenler ise %9,1'dir.

Kendini dışlanmış hissetmeyle ilgili olarak Konya'dan Aynur Hanım (39 yaş) kendilerini “çöp gibi hissetlerini” belirtmektedir:

“Bizim buraları dışlıyorlar çünkü bu evlerden iyi netice alınmadı yani bu evlerden çünkü evini temizlik yapınca çöpünü nereye atarsın sen? Kovaya koyar, atarsın değil

mi? Konya'nın içini süpürmüşler, getirmişler bu tepeye koymuşlar, nasıl anlarsan anla.”

Bu bakış açısı yapılan nitel çalışmalarda kendini sürekli tekrarlamıştır. Pek çok yararlanıcı mekansalsegregasyondan, işsizlikten, yoksulluktan dolayı kendilerinin dışlandığını belirtirken, bundan sonrası için de yine umutsuz konuşmaktadır. Ankara'dan Gazanfer Bey (33 yaş):

“2+1, 3+1'de oturan aileler çocuklarına yukarıdan gelenlere (1+1) çok fazla yaklaşmayın diyor. Kulağımıza geliyor. Bir müdür vardı. Sizin oralardan birisi bir çocuğu dövmüş diye geldi bir gün. Buranın çocuğu dövmüş olsa suçlu olsa bile biz de sahiplenmek durumunda kaldık. Sadece o değil. Dolmuşta otobüste biri 1+1'lerle ilgili kötü bir şey söylediğinde hemen yanıt veriyoruz. Söylediği şey doğru da olabilir. Mesela burada çok kadın var. Geceleri burası bildiğin Ulus gazinolarının önü gibi... Biri bir laf ediyor 1+1'ler fuhuş yuvası diye dediği doğru biliyoruz. Biz de rahatsızız ama ona tepki veriyoruz bir ayrışma varsa tabii... Ama yine de mahalle bilinci oluşması için biraz daha zaman var.”

diyerek aslında konut alanlarında yaşayan kişilerin dışa karşı dayanışma örüntüleri geliştirdiğine dair örnek vermektedir.

Diğer taraftan gelinen yer aynı şehrin merkezi ya da başka bir şehrin köyü olsun, suçun yaygınlığı karşısında sorumluluk hissetme ve suçun önlenmesiyle birlikte kentsel ve sosyal entegrasyonun hızlanacağını düşünen kişiler de oldukça çoktur. Bunlardan biri olan ve Konya konutlarında yöneticilik yapan Ahmet Bey (59 yaş) :

“Suç oranlarına gelince bu kadar sabıkalı var, uyuşturucu satıcısı var, hırsız var, farklı yollarda olanları var hepsini bir araya getirmişsiniz gece gelen adamlar belli olmuyor. Uyuşturucu satılıyor diyor. Evlerini kiraya veriyorlar kimse bir şey yapmıyor diyorlar. Burada biraz sınıf ayrımı yapılmış gibi olabilir. Hak sahipliği tanınırken bu insanlara ev, araba, tarla, sigorta olmayacak insanlara tanınması gerekiyor. Benim zannımcı biraz daha soyutlanmaları da gerekirdi. Sabıka kayıtlarına da bakılmalıydı bence. Sabıka kaydı olanların elenmesi gerekirdi. Kıstas getirilebilirdi. Yüz kızartıcı suç olmayacak gibi. Kişinin hak sahibi olan kişinin sabıka kaydı olmaması şartı aranabilirdi.”

Diyerek konutların çevreden ve konut sakinleri tarafından dışlanma sorunun önüne geçilebilmesi için izlenebilecek yollardan birini söylemektedir.

V. Sonuç

Sosyal konut alanlarında farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik gruplara için üretilen konutların türlerine, yer seçimine ve birliktelik stratejilerine bağlı olarak sosyal dışlanma yaşandığı görülmektedir. Ancak konutlardaki dışlanma, pek çok ülkedeki sosyal

konutlardaki dışlanma çalışmalarında ulaşılan sonuçlardan farklıdır. Yurt dışı çalışmalarda, örneğin Fransa Banliyölerinde ya da ABD toplu konutlarında, konut alanının dışarıya karşı, genel anlamda tepkisel bir eylem birliği bulunsa da, Türkiye’deki yoksul sosyal konutlarda bu durum farklı kültürel grupların davranış örüntülerinin farklarına bağlı olarak ortaya çıkan uyumsuzluk şeklinde görülmektedir. Özellikle ülkenin doğusu ya da batısı fark etmeksizin konutlardaki Roman yararlanıcılar bu dışlanma sürecinin en önemli mağdurudur.

Sosyal konut alanlarında suçun artması, sosyal dışlanmanın en önemli etkenlerinden biri olsa da suç karşısında alınan güvenlik tedbirlerinin yetersizliği, konut alanlarının neredeyse hiçbirinde kolluk güçlerinin bir karakolu ya da merkezinin bulunmaması buraların “tehlikeli” alanlar olarak anılmasına neden olmaktadır.

Tüm bu çıkarımların altında “kontrol edilememe” sorunu yatmaktadır ve kontrol edilememenin nedeni ise mekânsal segregasyondur. Konut alanları kentlerin kilometrelerce dışına yapılmaktadır. Chicago Okulu’nun öğretileri arasında bulunan kentin en dış 5. Kuşağı tanımlamasına uygun olarak oluşturulan sosyal konut alanları, Harvey’in “kentleri yoksullar kurar” sözüyle paralellik göstermekte ve bir anlamda kentten uzaklaştırılan yoksullar, gönderildikleri yerlerde yeni bir kent kurmak için hayatlarını harcamaktadırlar. Her ne kadar kent ve kentsel hizmetler başlığı altında incelenecek olsa da daha önceden kent dışına itilmiş olan bu yoksulların elinde olan eğitim, sağlık, iş piyasaları, sosyal hayat alanları gibi mekânları yeniden üretmek, kurmak ve bu alanlar üretilinceye kadar da bu hizmetlerden mahrum kalmaktadırlar. Dolayısıyla, sosyal konut uygulamalarında dışlanmanın en önemli nedenlerinden birinin mekânsal segregasyon olduğu söylenebilir. Bunun önüne geçilmesi için konutların kente yakın olarak eklenmesi ya da kısmen gelişen bölgelere inşa edilmesi gerekmektedir. Mekânsal segregasyonun etkilerini kıracak en önemli özellik konut sakinlerinin ekonomik göstergelerinin artırılmasıdır.

Ekonomik nedenler sosyal konutların dışlanmalarında belirleyici olan bir başka etkidir. Alt gelir grupları ile gelirsizlerin oluşturduğu bu alanlarda ekonomik yaşantı neredeyse durmuş gibidir. Konutların çevresinde bir pazar oluşması gelirsizliklerden dolayı mümkün görülmemektedir. Bu nedenle konut yararlanıcılarını ekonomik faaliyetlere çekecek çeşitli programların tasarlanması ve gerek yerel gerekse konutlardan sorumlu kuruluşlarca verilmelidir.

Kaynakça

- Adaman, F. ; Keyder, Ç., (2006), Türkiye'de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma (Avrupa Komisyonu, Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Mahalli Topluluk Eylem Programı 2002-2006).
- Bauman, Z. (1999). Çalışma, Tüketimcilik Ve Yeni Yoksullar (1. Basım) İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Bhalla, A.S. ; Lapeyre, F. (2004), Poverty and Exclusion in a Global World, Palgra Macmillan Yay., 2. Baskı, Hampshire.
- Bourdieu, P. (1986), Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste, Routledge, London, UK.
- Çakır, Ö. (2002). "Sosyal Dışlanma", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4 (3), 83- 104.
- Eller, J. D. (1998), Anti-anti-multiculturalism. American Anthropologist, 99 (2): 249 - 256.
- Geniş, Ş. (2007). "Küreselleşme, toplumsal eşitsizlik ve mekânsal ayrışma", Sivil Toplum Dergisi, 5 (17-18), 69-84.
- Giddens, A. (2008). Sosyoloji (1. Basım). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gijssbers, G. J. ve Vrooman, C. (2007). "Explaining Social Exclusion A Theoretical Model Tested in the Netherlands", Hague, The Netherlands Institute for Social Research Report.
- Haan A.D. (1998). "Social Exclusion: An Alternative Concept For The Study Of Deprivation", IDS Bulletin, 29 (1), 19- 109.
- Jackson, C., (1999), Social exclusion and gender: Does one size fit all? The European Journal of Development Research, 11 (1): 125-146.
- Kaya, E. (2010). Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli (1. Basım). Ankara: Başbakanlık SYDGM Yayınları.
- Koçancı, M. (2014), Türkiye'de Sosyal Konut Politikaları ile Yoksulluğun Yönetimi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Münch, S. (2012). Social Exclusion And Housing (2. Basım). Frankfurt: Institute for Social Work and Social Education,
- Oppenheim, C. (1998). sayfa 11- 12. An Inclusive Society: Overview of Poverty And Social Exclusion. Oppenheim C., London: IPPR
- Pradhan, R. (2006), "Understanding Social Inclusion and Exclusion: Theories, Methodologies and Data", Social Science Baha, Kathmandu.
- Saith, R. (2001), 'Social Exclusion: The concept and Application to Developing Countries', *OHE Working Paper Series-QEHWPS72*, Oxford, UK.
- Sen, A. (2000), 'Social Exclusion: Concept, Application and Scrutiny', , *Social Development Papers No:1*, Asian Development Bank.
- Silver, H. (1994). "Social Exclusion And Social Solidarity: Three Paradigms", International Labour Review, 133(5-6), 531- 578.
- (1995), "Reconceptualizing social disadvantage: Three paradigms of Social Exclusion", Social Exclusion: Rhetoric, Reality, Responses, ed:Gerry Rodgers vd, International Institute for Labour Studies, Geneva, 57-80
- Şahin, T. (2010). Sosyal Dışlanma Ve Yoksulluk İlişkisi (1. Basım). Ankara: Başbakanlık SYDGM Yayınları.
- Van Cooten, G. (1999). sayfa 63. Social Exclusion in Europe. Editör: Littlewood P. Aldershot: Ashgate Publishing.
- Walker, A. ve Walker, C. (1997). Britain Divided: The Growth Of Social Exclusion in the 1980s and 1990s. London: CPAG.
- Young, I. M. (2000), Inclusion and Democracy. Oxford: Oxford University Press.